مدیریت شهری
شماره ۴۹ زمستان ۱۳۹۶
No.49 Winter 2018
۱۷۱-۱۸۸
زمان دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۸/۲۳ زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۶/۶/۱

سنخیت‌شناسی شاخص‌ها و معیارهای طراحی فضاهای سبز و پارک برای زنان

علیرضا آریان‌مهر- هیات علمی گروه معماری، واحد شهرکرد، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرکرد، ایران.

چکیده

امروزه طراحی فضاهای شهری در انطباق با نیازهای اقشار اجتماع از مهم‌ترین اولویتهای برنامه ریزی و مدیریت شهری است، چراکه شهرهای امروزی به دلیل رویارویی با مشکلاتی همچون شلوغی، ازدحام، تراکم بالا، و ترافیک از سوی شهروندان مورد نقد قرار گرفته اند. در این میان فضاهای سبز، پردیسها و پارکهای شهرها به عنوان پهنه‌هایی که مجالی برای آرامش و تفریح را فراهم می آورند اهمیت دارند و طراحی آنها برای زنان مورد توجه قرار گرفته است؛ لذا لازم است تا به‌طور کلی اصول و معیارهایی که بایستی در طراحی پارک‌های شهری به عنوان نوعی از فضاهای باز و عمومی برای زنان در شهر مورد توجه قرار گیرند، و با برنامه ریزی امکان خلق فضاهایی جذاب و مناسب حال شهروندان زن فراهم شود. روش تحقیق این مقوله توصیفی- تحلیلی و فراتحلیل است که به بررسی معیارهای طراحی فضای شهری برای زنان معطوف شده است. در پایان نیز این معیارها بیان شده و چگونگی تحقق پذیری آنها در شرایط فعلی مورد اشاره قرار گرفته است.

واژگان کلیدی: فضای سبز، پارک و پردیس، زنانگی شهر، معیارهای طراحی.

Explain urban parks and urban parks design criteria for adaptation to women›s needs

Abstract

Urban sprawl design is now one of the most important urban planning and management priorities, as today›s cities have been criticized for confronting problems like crowds, congestion, high traffic density and traffic congestion. In this context, green spaces, campuses and parks of cities are important areas that provide a place for relaxation and recreation, and their design is considered for women; therefore, it is necessary to generalize the principles and criteria that must be met. Urban parks should be considered as a kind of open and public spaces for women in the city, and planning should be made to create attractive and suitable spaces for female citizens. The research method is a descriptive-analytical and meta-analysis that examines the criteria for designing urban space for women

Key words: green space, park and campus, city femininity, design criteria.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

* نویسنده مسئول مکاتبات، شماره تماس: ۰۹۱۶۳۶۰۴۰۷؛ پست الکترونیکی: a.r.arianmehr@gmail.com

مقدمه

در سال‌های اخیر و به دنبال اهمیت‌یافتن مفهوم گسترده «عدالت اجتماعی» در شهرها، موضوعاتی همچون عدالت جنسیتی، «فضاهای شهری زنانه» و زنان به عنوان بهره برداران از فضاهای عمومی مطرح گردیده اند؛ توجه به مقوله جنسیت در شهرها با تکیه بر مفهوم گسترده عدالت اجتماعی در شهرها مورد توجه قرار گرفته است. عدالت در حوزه جنسیت نیز متاثر از مفهوم کلی آن است. بر این اساس عدالت جنسیتی چنین اقتضا می‌کند که جنسیت افراد مانع از آن نشود که به دلیل ناتوانی در احراز شأن منزلت شایسته خود، احساس ناکامی و کهتری کنند (عطارزاده، ۱۳۸۸، ص ۲۲۸). در واقع رویکرد عدالت جنسیتی موضوعی بسیار مهم در اندیشه توسعه پایدار است که به معنای تأکید بر زنان و لحاظ نظرات و خواسته‌های آن ها است (حسینی و سمیعی پور، ۱۳۹٤، ص ۵۲). مطرح شدن این دیدگاه‌ها رفته‌رفته منجر به رسمت شناخته‌شدن نیازهای زنان در جوامع گردیده است که جایگاه بدیع آنها در کانون خانواده و جامعه در اسلام و ماتقدم تمدن ایران، تاکیدی بر اهمیت موضوع است. بر این اساس، توجه برنامه‌ریزان به مفاهیمی چون عدالت جنسیتی است و برنامه‌ریزان شهری در واکنش به رهیافت‌های گذشته که در تعریف، تفسیر و اقدام برای برنامه ریزی، تجربه زنان در مدیریت و برنامه ریزی به خصوص در زمینه فضاهای عمومی را نادیده می‌گرفت، به شدت به ابعاد جنسیتی حساسیت نشان می دهد. مباحث جنس و جنسیت بر ادراک و کاربرد فضاهای شهری اثر می‌گذارد و در سطح کلان مشارکت زنان، نمادی از مشارکت عامه مردم در زندگی سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، توزیع امکانات مختلف آموزشی، بهداشتی، الگوی اشتغال، الگوهای تربیتی و توزیع ثروت و درآمد، توزیع و توازن قدرت و بهره وری از منافع توسعه است (مدنی‌پور، ۱۳۷۹، ص ۱۲٦). به دنبال مطرح شدن چنین مقولاتی الگوهایی برای زمینه‌سازی حضور گسترده‌تر زنان در فضاهای عمومی شهرها مورد توجه قرار گرفته است. در این میان در کشورهای درحال توسعه و تاحدودی ایران، نوع ویژه ای از پارکها مطرح است که مختص بانوان در نظر گرفته می‌شوند[1]، بدیهی است این پارک‌ها بایستی اصول و قواعد متفاوت و مخصوص به خود را داشته باشند تا بتوانند به اهداف در نظرگرفته شده برای آنها پاسخ دهند. پارک-های بانوان تا کنون در شهرهای مختلفی اجرا شده است و مورد استقبال بانوان قرار گرفته است. چنین شرایطی موجب شده است تا تمامی شهرهای کشور به نوعی دغدغه احداث چنین فضاهایی را داشته باشند. این پارک ها بایستی شرایطی خاص داشته تا بتوانند به نیازهای گروه های خاص مخاطبی خود جوابگو باشند. لذا ضروری است این نیازهای خاص و انتظاراتی که از پارک‌های بانوان مطرح است شناسایی شده و به صورت ویژه در این پارک ها و در طراحی ساختمان های مورد نیاز در آنها مورد توجه قرار گیرند. در این راستا در این پژوهش سعی شده است تا به صورت خاص به موضوع پارک-های بانوان و اصولی که برای طراحی این گونه از پارکها بایستی مورد توجه قرار گیرند، پرداخته شود.

ضرورت انجام پژوهش

رویکردهای جنسیتی به فضاهای شهری در سالهای اخیر و به دنبال انتقادات گسترده به مردانه بودن شهرها و فضاهای عمومی مطرح گردیده‌اند. این رویکردها ابتدا در کشورهای پیشرفته و با هدف فراهم-ساختن بستر مناسب‌تری برای حضور فعالانه‌تر زنان در اجتماع موردتوجه قرار گرفت و سپس چنین موضوعاتی به کشورهای دیگر نیز تسری یافت. امروزه ضرورت بازنگری در رویکردها و سیاست‌های شهری، با اهداف اصلاح بنیادی نابرابری جنسیتی مورد توجه قرار گرفته

۱. احداث پارکهای ویژه بانوان از دهه هشتاد در دستور کار شهرداری ها و شوراهای شهر سرتاسر کشور قرار گرفت و پس از آن احداث و بهره برداری از پارک های بانوان در شهرهای مختلف کشور آغاز گردید. پارک بانوان احداث شده در شهر بروجرد اولین پارک ویژه بانوان در ایران است. این پارک در سال ۱۳۸۰ در زمینی به مساحت بیش از ٤۰ هزار مترمربع طراحی و اجرا شده است. اولین پارک بانوان تبریز نیز در سال ۱۳۸٦ به بهره برداری رسید (هاشمی تیله نویی و همکاران، ۱۳۹۳: ۵۱). با اجرا شدن اولین نمونه ها از پارک های ویژه بانوان و بازخوردهایی که در جامعه به دنبال داشت، احداث این پارک ها در شهرهای مختلف کشور مورد توجه قرار گرفت.

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۹ زمستان ۱۳۹۶
No.49 Winter 2018

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

است. دستیابی به این موضوع، مستلزم ایجاد تعادل و برابری در فرایند تصمیم‌گیری، برای اطمینان از فرصتهای برابر برای زنان و مردان است (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۱۳۳). رویکردهای جنسیتی به فضاهای عمومی در شهرها در کشورهای مختلف با توجه به مقتضیات فرهنگی و اجتماعی، اقتصادی و سیاسی خاص هر جامعه به صورت مختلفی نمود داشته است که جمله موارد فوق‌الذکر، ضرورت تحقیق را نشان می دهد.

پیشینه پژوهش

به طور کلی موضوع جنسیت و شهر و یا جنسیت در شهر موضوعی که در دهه‌های اخیر به صورت جدی مورد توجه قرار گرفته است. این موارد به طور کلی ریشه در تلقی جنس و جنسیت به عنوان یک عامل اجتماعی و از اینرو اثرگذار در کنش اجتماعی و مولفه‌ای سازنده در فضاهای اجتماعی دارند. یکی از شناخته‌شده‌ترین نظریه‌پردازان در این زمینه «هانری لوفور» است که به طور مشخص به بحث پیرامون جنسیت و شهر پرداخته است. نظریات و ایدهای مطرح شده توسط لوفور تاکنون نقطه شروع تحقیقات و پژوهش‌های گسترده‌ای قرار گرفته است. موضوع عدالت جنسیتی و فضاهای زنانه در کشورهای پیشرفته نیز مورد توجه قرار داشته است. برای مثال در گزارشی با عنوان «چرا تنها زنان»[2] که در سال ۲۰۰۷ در کشور انگلستان توسط «سازمان مرکز منابع زنان»[3] منتشر شده، به موضوع عرضه خدمات ویژه زنان پرداخته شده است. در این گزارش به بررسی مزایا و ارزش هایی که این خدمات برای زنان فراهم نموده، پرداخته شده است. یافته‌های این گزارش نشان می‌دهد که خدمات ویژه زنان گستره وسیعی از منافع را دارد و کلیدی ترین سود آن، ایمنی (جسمی و روحی) برای زنان بوده است. علاوه بر این پژوهش‌ها می‌توان تعدادی از محققان فعال بر موضوع اصلی این پژوهش که پارک های بانوان است، شناسایی نمود. با توجه به اینکه پارک های بانوان بیشتر در کشورهای اسلامی مطرح است، در سطح جهان نیز می توان نمونه ای از تحقیقات متمرکز بر نیازهای زنان در پارک های شهری مشاهده نمود. یکی از پژوهش هایی که در داخل کشور نیز از سوی محققان فعال در این زمینه به کرات مورد استناد قرار گرفته، مطالعه‌ای است که توسط «کرینچن»[4] در سال ۲۰۰۴ در مورد مطلوبیت پارک‌های شهری شهر بروکلین برای بانوان صورت گرفته است. وی در این مطالعه به شناسایی نیازها و خواسته-های زنان از پارک‌های شهری و سپس ارزیابی میزان تطابق پارک ها با این نیازها پرداخته است. محققان دیگری نیز با تمرکز بر رویکرد عدالت جنسیتی به بررسی فضاهای شهری در شهرها از منظر مطلوبیت آنها برای حضور زنان پرداخته اند. راضیه رضازاده و مریم محمدی (۱۳۸۷) در مقاله ای تحت عنوان؛ «فضاهای شهری، زمینه ساز عدالت اجتماعی» در مجله نهاد توسعه تهران به بررسی موانع و عوامل مشارکت زنان در فضاهای عمومی و چگونگی به وجود آمدن فضاهای عمومی جنسیتی و مشخص‌کردن عملکردهایی که به عدم مشمولیت زنان در فعالیت عمومی منجر می‌شوند می پردازد، سپس از دید جغرافیدانان فمینیسم به تحلیل محیط‌های مصنوع (فضاهای شهری) که به دوگانگی میان فضاهای خانه و کار و فضاهای خصوصی و عمومی منجر شده‌اند پرداخته، سپس شاخص‌های پاسخ دهی محیط به حضور زنان (عدالت، کارآمدی، امنیت، پایداری، مسؤولیت پذیری مدنی و شهروندی) را بررسی نموده و حقوق زنان از نظر ظرفیت اقتصادی و حمل و نقل عمومی را مورد نقد و تحلیل قرار می دهد. بررسی نتایج حاصل از این مطالعات می توان به دید بهتری نسبت به نیازهای زنان در فضاهای عمومی شهر دست یافت و از این طریق به الزامات طراحی فضاهای شهری زنانه درک روشنتری یافت.

از جمله این مطالعات می‌توان به مطالعه‌ای با عنوان «تحلیل تطبیقی رضایت‌مندی زنان از پارک‌های شهری پارک بانوان حجاب و پارک مختلط ملت» اشاره نمود که در سال ۱۳۹٤ توسط آقایان سمیعی پور و حسینی انجام شده است. نتایج این مطالعه نشان داد که نقش پارک های

2. why women only?
3. Women's Resource Centre
4. krenichyn

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

شـهری بـه عنـوان مهم‌تریـن فضاهـای شـهری فقـط بـر کارکـرد اکولوژیکی آن خلاصه نمی‌شـود. کارکرد هـای تسـکین و آرامـش بخشـی، کارکـرد آموزشـی ـ فرهنگـی، روان شـناختی و فراغتـی ـ اجتماعـی مهمتریـن کارکردهایـی بودنـد کـه شـهروندان از این فضاهـا انتظـار داشـته انـد. بـر طبـق تحلیل یافتـه ها، رضایـت منـدی زنـان از پـارک بانوان حجاب مشـهد اندکـی بیـش تـر از پـارک مختلـط ملـت بـود، ولـی تفـاوت نمـرات بیـن ایـن دو پـارک معنـادار نبـود. محققـان در نهایـت بـه ایـن نتیجـه رسـیده انـد کـه پـارک بانـوان مورد نظر نتوانسـته اسـت در دسـتیابی بـه اهـداف متصـور از سـاخت آن برسـد. از جملـه پژوهـش هـای دیگـری کـه در ایـن زمینـه صـورت گرفتـه و تا حـدوی به اسـتخراج اصـول و معیارهای طراحـی نزدیـک شـده اسـت می تـوان به پژوهشـی بـا عنـوان «ارزیابـی نگـرش جنسـیتی در طراحـی فضاهـای شـهری؛ نمونـه مـوردی پـارک شـمس تبریـز» اشـاره نمـود که توسـط اقایان گلـی و زادولی و خانم زادولی در سـال ۱۳۹۳ انجام شـده اسـت. در ایـن پژوهـش محققـان به ایـن نتیجـه رسـیده اند که عواملـی همانند طراحی مناسـب فضـای درونی پارک نسـبت بـه اشـرافیت سـاختمان هـای مجـاور، نحـوه توزیـع کاربری های مختلـف در درون پارک(چیدمان عناصـر)، مکانیابـی و نحـوه دسترسـی بـه پـارک و احسـاس امنیـت و آرامش روانی در پـارک با افزایش رضایتمنـدی پاسـخگویان از حضور در پـارک بانوان رابطـه معنـاداری دارد. پژوهشـی نیز با عنـوان «پارک هـای موضوعی بانـوان با رویکـرد چندجانبه نگر» در سـال ۱۳۹۰ توسـط فرشـته حبیـب و همـکاران انجام شـده اسـت کـه بـا رویکـردی متفـاوت بـه بررسـی وضعیـت پـارک هـای بانـوان پرداختـه اسـت کـه بـا رویکـرد مـورد نظـر در ایـن پژوهش تقریبا همراسـتا اسـت. محققـان در ایـن پژوهـش ایـن موضـوع را مطـرح مـی نماینـد کـه صـرف محصـور نمـودن یـک فضـای مشـجر و کفسـازی مسـیرهای پیـاده و قـراردادن مجموعـه ای از مبلمـان شـهری بـه ایجـاد یـک پـارک بانـوان سـرزنده منجر نمـی گـردد. بلکه پـارک بانـوان عرصـه ای برای فعالیت هـای فرهنگی، اجتماعـی– مشـارکتی، فراغتی– تفریحی، بهداشـتی و اقتصـادی، مبتنـی بر ارزش هـای اجتماعی – فرهنگی بانـوان در هـر جامعه ای می باشـد. لـذا، برنامه ریزی و طراحـی در ایـن پـارک هـا می بایسـت زمینه سـاز شـکوفایی، بالندگـی، ایجـاد حـس اعتماد بـه نفس و مشـارکت و نیـز اشـتغال بـرای بانوان باشـد. پژوهش حاضـر نیـز با قبـول دانسـتن چنین نقدهایی بـه دنبال شناسـایی اصولـی اسـت کـه بایسـتی در طراحی این پارکهـا رعایـت گـردد تا فضایـی سـرزنده، جذاب و فعـال بـرای بانـوان ایجـاد گـردد. تحقیقـات دیگری[۵] نیـز بـا موضوعاتی مشـابه انجام شـده اند کـه همگی نشـان از ضعـف در طراحـی و فضاسـازی مطابـق بـا نیازهـا و خواسـته‌های واقعـی بانـوان دارنـد. از اینرو بـه نظـر می‌رسـد در کنار این پژوهشـها که بـه نوعی آسـیب شناسـی پرداختـه اند، وجـود تحقیقات مکمل با هدف شناسـایی اصـول و اسـتخراج معیارها الزامی است.

مواد و روشها

بـا توجه بـه نوع پژوهش شـیوه مناسـب بـرای انجام آن از شـیوه «توصیفـی و تحلیلـی»[۶] درنظـر گرفتـه شـده اسـت. از شـیوه توصیفی و تحلیلی برای تدوین چارچـوب راهنمـای طراحـی بهره برده شـده اسـت.

پارک های و پردیس شهری

ایجـاد پـارک بـه عنـوان فضـای بـاز و سـبز عمومـی زمانـی مطـرح شـد کـه از یـک طـرف آلودگـی های صنعتـی بسـیاری از شـهرهای اروپـا را بـه محیطـی غیرقابـل تحمـل بـدل کـرده و از طرف دیگـر زندگی ماشـینی اوقـات فراغـت مـردم را افزایـش داده بـود. هـم زمـان با ایـن مسـائل، بحث هایـی نظیـر عدالت اجتماعـی در شـهر، رفـاه، و حقـوق شـهروندی نیـز از سـوی روشـنفکران مـدرن دنبـال می شـد. بـه این ترتیـب، پـارک بـه منزلـۀ یـک فضـای عمومـی بـا کارکردهـای زیسـت‌محیطی، تفرجـی، و سـاختاری در شـهرها ایجـاد شـد (گلـی و همـکاران، ۱۳۹۲، ص ۱۷۳). در شـهرهای امـروزی بـا توجه به شـدت گرفتـن مسـائل و مشـکلاتی از قبیـل آلودگـی هـوا، ازدحـام و شـلوغی، سـبک زندگـی پـر اسـترس و

۵. از جمله این تحقیقات که در بخش مبانی نظری این پژوهش نیز مورد استفاده قرار گرفته اند می توان به موارد ذیل اشاره نمود: سنجش رضایتمندی زنان از پارک های بانوان (مطالعه موردی: پارک های بانوان تبریز) (۱۳۹۳) و سنجش میزان موفقیت پارک های بانوان از دیدگاه شهروندان نمونه موردی: کلانشهر تبریز (۱۳۹۳)

6. Analytical and descriptive method

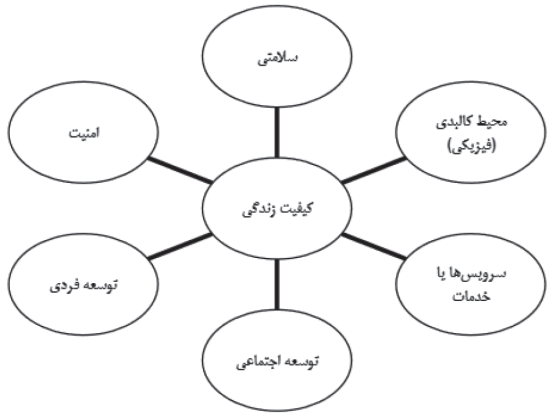
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۹ زمستان ۱۳۹۶
No.49 Winter 2018

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

مـواردی از ایـن قبیـل نیاز بـه احداث ایـن پهنه‌ها در شـهرها فزونـی یافتـه اسـت. اهمیـت این پهنـه ها در شـهرها درحـدی اسـت که در شـمار ۵ کاربـری مهم در شـهرها یاد شـده اسـت (امیر فخریان و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۱۹۱). از اوایـل قـرن بیسـتم انسـان شهرنشـین توجهـی دوبـاره بـه طبیعت و فضای سـبز نشـان داد کـه نمـود عینـی آن ایجاد باغ‌هـای عمومی در شـهرها اسـت (قربانی، تیمـوری، ۱۳۸۸). با توجه بـه زمینـه های طـرح ایده احـداث پارک‌های شـهری مـی تـوان نقش‌هـای چندگانـه ای را بـرای ایـن پهنه هـا در شـهر شناسـایی نمـود. بـرای درک بهتـر نقش هـای موردانتظـار از پارک‌هـای شـهری بـه نظـر می‌رسـد ابتـدا لازم اسـت تعریـف جامعـی از ایـن فضاهـا ارائـه نمود. فضاهای سـبز شـهری را می‌توان بخشـی از فضاهـای وسـیع یـا محـدوده عملکـردی شـهر دانسـت کـه بـه منظـور ایجـاد تنـوع و زیبایی، افزایـش کیفیـت زیسـتی، تأمین رفـاه انسـانی و ارائه خدمـات ویـژه به شـهروندان انتخاب شـده و با انواع پوشـش هـای گیاهـی، تحـت نظـارت و مدیریـت انسـان شـهری قـرار دارد (ضرابی و تبریـزی، ۱۳۸۵، ص ٦٣). از ایـن دوران ایـده پارک‌هـای شـهری در تمامـی شـهرهای جهـان تسـری یافـت و بـه احداث پهنـه هـای سـبز و بـاز در شـهرها منجـر گردیـد. در کشـور ایـران پارکهـای شـهری زاییـده تحولاتـی در عرصـه زندگـی اجتماعـی و شـیوه هـای باغ‌سـازی می باشـد کـه همگام بـا سـایر جنبه هـای معماری و شهرسـازی، از دوره قاجار آغـاز گردید و نتایج عمده آن بـا نیـم قـرن تأخیـر پـا بـه عرصـه فضای شـهری گذاشـت (سـلطانی، ١٣٨٦، ص ٤٨). بنابراین دورانی مواجـه بـا پیامدهـای شـهرهای صنعتـی را مـی توان نقطـه عطفـی در شـروع ایده پـارک هـای عمومی در شـهرها معرفـی نمود.

نقش پارک‌های شهری

بـر اسـاس مطالعـات صـورت گرفتـه می تـوان نقش هـای مـورد انتظـار از پـارک هـای شـهری را به طور کلـی در چهار زمینـه «اکولوژیک، سـلامت اجتماعی، سـلامت فـردی و نقش اقتصادی» شناسـایی نمود. در ادامـه هـر یـک از این نقـش ها و راسـتایی کـه برای نقـش آفرینـی فضاهـای سـبز در نظـر گرفتـه، معرفی شـده است.

نمودار ۱. ابعاد اصلی مفهوم کیفیت زندگی شهری؛ ماخذ: قربانی و تیموری، ۱۳۸۸، ص ۵۰

نمودار ۲. نقش های مورد انتظار از پارک های شهری؛ ماخذ: نگارندگان.

نقـش اکولوژیـک: اولیـن و شـناخته شـده‌ترین نقـش فضاهـای سـبز شـهری، نقـش اکولوژیـک ایـن فضاهـا اسـت. فضاهـای شـهری بـه عنـوان سـطوحی از شـهر کـه بـا پوشـش گیاهـی پوشـیده شـده انـد دارای بازدهـی اکولوژیکی هسـتند و از ایـن منظـر در شـهرها نقـش آفرینـی مـی نماینـد. بـه طوری‌کـه فضاهـای سـبز شـهری عامـل اصلی در بهبود شـرایط اکولوژیکی در شـهرها محسـوب مـی گردنـد و از ایـن طریـق کیفیت محیط زیسـت شـهری ارتقـاء یابـد (امیرفخریـان، ۱۳۹۱، ص ۱۹۱).

نقـش اقتصـادی: گذشـته از مزایـای اجتماعـی و فـردی، طبیعت شـهری می تواند مزایـای اقتصادی را نیـز چه بـرای مدیران شـهری و چه برای شـهروندان

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۹ زمستان ۱۳۹۶
No.49 Winter 2018

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

فراهـم سـازد. ایـن مزایـا می‌تواننـد بـه صـورت مسـتقیم و غیرمسـتقیم عمـوم مـردم و نهادهـای مدیریتـی را منتفـع سـازند. بـرای مثـال پالایـش هـوا کـه درختـان انجـام می-دهنـد، می‌تواند منجـر به کم شـدن هزینه‌هـای کاهـش الودگـی گـردد. بـه عـلاوه ارزش‌هـای زیبایـی شـناختی و تفرجـی ایـن پارکهـا باعـث افزایـش جذابیـت شـهر، ارزش گردشـگری و در نتیجـه درآمد می‌شـود (قربانی و تیمـوری، ۱۳۸۸، ص ۵۰).

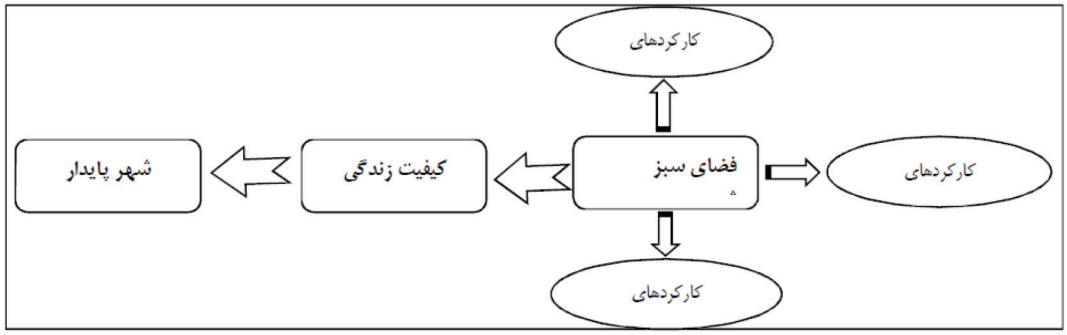
نقـش فـردی: در میـان نقش هـای مـورد انتظار از پـارک های شـهری بر نقش آنها در سـلامت جسـمی و همیـن طـور روانی شـهروندان نیـز تأکید بسـیاری شـده اسـت. در میـان نظریـه پـردازان و محققـان در مـورد ارتباط مسـتقیم میان فضاهای سـبز با سـلامت جسـمی و همیـن طـور روانی شـهروندان اتفـاق نظر وجود دارد (Lee & Maheswaran, 2011: 219). پارکهای شـهری بـا فراهـم سـاختن فرصـت هایـی بـرای ورزش، پیـاده روی و قدم زدن بـه صورتی که بدون محدودیـت در اختیار همـگان قرار دارد، نقش مهمی در ارتقـا سـلامت جسـمی شـهروندان می‌توانند ایفا نمایـد. عـلاوه بـر ایـن بعد بـر نقش آنها بر سـلامت روحـی و روانـی شـهروندان نیز تأکید شـده اسـت. فضاهـای سـبز شـهری (پارک‌هـا و تفرجگاه‌هـا) بـه عنـوان بخشـی مهمـی از سـاختارمحیط زیسـتی شـهر مطـرح مـی باشـند کـه نقـش بسـیار مهمـی را در دنیـای پـر از آشـوب امروزی شـهرها دارند و در ایـن بیـن توجـه به شـکل‌گیری و تنوع آنهـا و تداوم در بهبـود عملکـرد آنهـا نقـش اساسـی در کاهـش اضطراب‌هـای روزافزون شـهروندان در شـهرها دارد (Byrne & sipe,2010: 2).

نقـش اجتماعـی: بـه تعبیـر سـعیدنیا (۱۳۷۹) پارک‌هـای شـهری بازدهـی اجتماعی دارنـد و عموم مـردم از آنهـا بـرای برقـراری ارتباطـات اجتماعـی و گردهم‌آیی‌هـای اجتماعـی و فرهنگـی بهـره می‌برنـد. پارک‌هـا و فضاهای سـبز شـهری بـه عنوان عرصه‌هایـی کـه قادرنـد فرصـت هـای ارزشـمندی بـرای تفریـح، ورزش، اسـتراحت، کسـب آرامـش و برقـراری تعامـلات اجتماعـی بـرای کسـانی کـه در شـهرها زندگـی می کننـد فراهم آورنـد، بیش از پیش در شـهرهای امـروزی مورد توجـه قـرار گرفته‌اند. از سـوی دیگـر ایـن فضاهـا بـه عنـوان ابـزاری بـرای جلوگیـری از محرومیـت اجتماعـی بـه وسـیله فراهم سـاختن امـکان دسترسـی آزاد تمام مردم بـه امکانات و تسـهیلات نیـز در شـهرها نقـش آفرینی مـی نمایند (حیـدری چیانـه و همـکاران، ۱۳۹۳).

پارک و پردیس های شهری و کیفیت زندگی

کیفیـت زندگـی مفهومـی گسـترده اسـت و در عیـن حـال نقش کلیدی در رضایت شـهروندان از شـهرها ایفـا مـی نمایـد. پارکهـای شـهری بواسـطه نقـش هـای چندگانـه‌ای کـه در شـهرها ایفـا مـی نماینـد بـا ابعـاد مختلـف کیفیت زندگـی در ارتباط مسـتقیم و یـا غیرمسـتقیم قـرار مـی گیرنـد و از ایـن طریـق در افزایـش رضایتمنـدی شـهروندان از سـکونت در شـهرها اثربخـش در نظـر گرفتـه می‌شـوند. پارک‌هـای شـهری نقـش اجتماعـی، اقتصـادی، و اکولوژیکـی دارنـد و بـا مزایایـی چـون درمـان بیماری‌هـای روحـی، فراهـم کردن محیطـی مطلوب بـرای پرورش کـودکان، یکپارچگـی اجتماعی، حفظ آسـایش، و نظایـر این‌هـا شـاخصی بـرای ارتقـای کیفیـت فضـای زندگـی و توسـعهٔ جامعـه محسـوب می‌شـوند (گلـی و همـکاران، ۱۳۹۲، ص ۱۷۲). در اغلـب مطالعـات، بر پارکها و فضاهای سـبز شـهری، بـه منزلـهٔ عامل مهمـی که مـی تواند کیفیـت زندگی اجتماعـی را ارتقـا دهـد، تأکیـد شـده اسـت. کیفیت زندگـی موضوعـی اسـت کـه در دهه ای اخیـر و به دنبـال بیـداری ناشـی از معرفـی پارادایـم پایـداری در شـهرها مـورد توجـه قـرار گرفته اسـت. بالاترین هـدف توسـعه و مدیریـت شـهری، بهبـود کیفیـت زندگـی و خوشـبختی شـهروندان اسـت؛ حـال آنکه کیفیـت زندگـی مفهومـی چندبعـدی اسـت و جنبـه هـای مختلفـی را در بـر مـی گیـرد. بـه طـور کلـی کیفیـت زندگـی شـامل مسـائل مـادی و غیرمـادی اسـت. از بعـد مـادی، کیفیت زندگـی نه تنهـا مقوله هایـی همچـون کیفیـت زندگـی، امکانـات زیربنایی، تولیـد اقتصـادی، اشـتغال، قیمـت هـا، قانـون و ماننـد اینهـا را در بـر مـی گیـرد بلکه مـواردی چون سـلامتی، سـرگرمی، اوقـات فراغت، فرهنـگ و هنر و ماننـد اینهـا را نیـز در بر می گیـرد. در بعد مفاهیم غیرمـادی، کیفیت زندگی شـامل تجـارب و دریافت های شـخصی افـراد و بازخوردهای آنهـا در زندگی واقعـی شـان اسـت (dijian &peter,2066: 15).

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

نمودار ۳. کارکردهای فضاهای سبز شهری؛ ماخذ: امیر فخریان و همکاران، ۱۳۹۱، ص ۱۹۲

نمودار ٤. مولفه های اثرگذار در موفقیت پارک های شهری؛ منبع: برگرفته از علیزاده و همکاران، ۱۳۹۱

مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۹ زمستان ۱۳۹۶
No.49 Winter 2018

فضاهای شهری زنانه

در میان خواسته‌های مطرح شده با تکیه بر دیدگاه عدالت جنیستی، شکستن دیدگاه‌های انحصاری مردانه به شهرها و فضاهای شهری که در شهرسازی مدرنیستی به اصلی پذیرفته شده مبدل گردیده بود، مطرح گردید. این خواسته‌ها زمینه‌ساز طرح مباحث جنسیت و شهر گردید. از حدود دهه ۱۹٦۰ و در بستر گسترش انتقادها نسبت به شهرسازی مدرن و همراه با رشد جنبش های زنان، موضوع رابطه میان جنسیت و شهر به یک گفتمان جدید در اروپا و آمریکا تبدیل شد. از دهه ۱۹۸۰ بدین‌سو و در متن جنبش زنان، موج جدیدی به نام «فمنیسم شهری»[7] به ظهور رسید که معمولاً از آن به عنوان جنبش زنان و برنامه‌ریزی نام برده شد است (مهدیزاده، ۱۳۸۷، ص ۱۳). همزمان با طرح این دیدگاه، رویکردهایی در شاخه های گونان علوم مرتبط با جامعه و محیط به زنان و حق آنها برای حضور در جامعه و بهره مندی از امکانات محیط اختصاص یافت. اولین منشور بین المللی برابری حقوق زنان و مردان در سال ۱۹٤۵، برگزاری اولین کنفرانس بین‌المللی زنان با شعار عدالت، توسعه و صلح در مکزیکوسیتی در سال ۱۹۷۵، در نظر گرفتن برقراری عدالت جنسیتی و توانمندی زنان به مثابه یکی از اهداف مهم کنفرانس هزاره سوم در سال ۲۰۰۰، کنفرانس ساختن مکان‌های امن‌تر و امنیت زنان در شهرها در ۲۰۰۵ در لندن و غیره نمونه هایی از تغییر نگرش نسبت به زنان در عرصه جهانی و تلاش در راستای ارتقای جایگاه زنان در جامعه شهری است (ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۱۳٤).

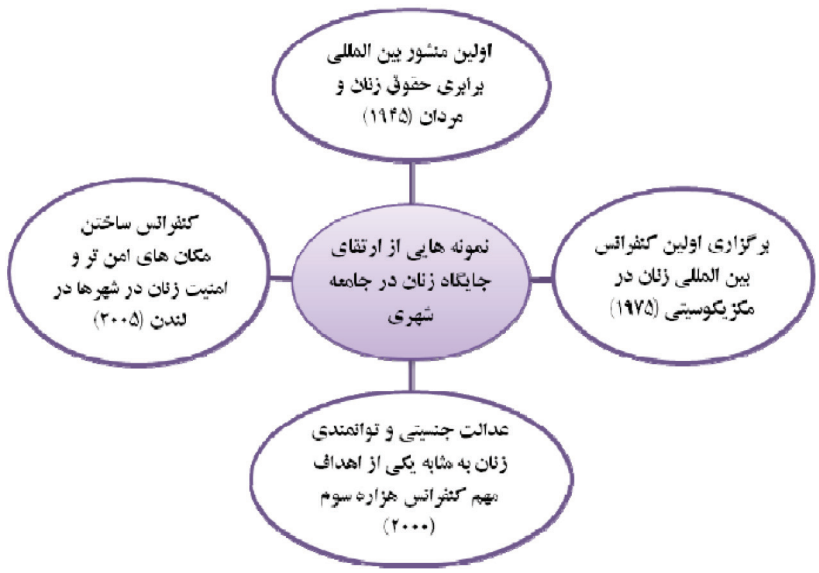
موضوع حضور زنان در فضاهای عمومی شهرها و حق آنان به فضاهای شهری و عمومی، موضوعی است

7. Urban Feminism

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

که در دهه‌های اخیر و به دنبال جنبش‌هایی که با محوریت احقاق حقوق زنان در جهان صورت گرفته، مطرح شده است. زنان تا پیش از این محدود به خانه و فضاهای خصوصی در نظر گرفته می شدند. بر اساس این دیدگاه زنان به واسطه وظایف مراقبتی از کودکان سالمندان و مواردی از این قبیل به فضاهای شهری و عمومی مراجعه نموده و به عبارتی حضور آنها اجباری قلمداد می گردیده است (مویدی و همکاران، ۱۳۹۲). در سال‌های گذشته که مسئولیت زنان در محیط خانه به علل گوناگون بیشتر بوده استاین موضوع بیشتر مصداق داشته است ولی امروزه زنان اوقات فراغت بیشتری نسبت به گذشته برخوردار هستند و همین امر سبب شده است که علایق آنها به حضور در فضاهای شهری گسترش یابد (حیدری چیانه و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۱۲۸). زنان در تفکر سنتی به عنوان کسانی که به عرصه‌های خصوصی تعلق دارند در نظر گرفته می شدند و از همین‌رو به نیازهای آنها در فضاهای عمومی و شهری توجهی نمی‌گردد. در واقع اساسا زنان جایگاهی موجه برای حضور در این عرصه‌ها نداشته و به عنوان گروه مخاطب این فضاها به رسمیت شناخته نمی شدند. این دیدگاه ها در دهه‌های اخیر با توجه به تحولاتی که در نقش و جایگاه زنان در جوامع مختلف روی داده است در حال تغییر است (خانی، ۱۳۸٦، ص ٦٥). حاکمیت نگرش‌های سنتی که زنان را حوزه خصوصی و مردان را به حوزه عمومی متعلق می‌دانست با توجیه اختصاص حوزه های عمومی به مردان، دیدگاه مذکرمحور و مردانه را به این قبیل فضاها برای سال های زیادی به عنوان دیدگاه غالب معرفی نموده است (حسینی و سمیعی پور، ۱۳۹٤، صص ۵۱-۵۲). تسلط این دیدگاه‌ها در واقع به حاشیه رانده شدن زنان در فضاهای عمومی منجر شده و فضاهایی را شکل داده که اساساً دغدغه پاسخگویی به نیازهای ویژه زنان را نداشته اند. فضاهای شهری آن جاذبه‌ای را که برای مردان دارند برای زنان ندارند، چراکه برای آنان با آسایش و امنیت کافی همراه نیست (مدنی پور، ۱۳۸۷، ص ۱۲۷). این وضعیت در کنار تحولاتی که در سال‌های اخیر در شیوه زندگی زنان بوجود آمده است، وضعیتی از تضاد و تناقض را میان خواسته‌های زنان از فضاهای عمومی و شرایط فضاهای عمومی ایجاد نموده است. رویکردهای کنونی حاکم بر طراحی فضاهای عمومی در شهرها پذیرش تفاوت‌ها را پذیرفته و این اصل را بیان می دارد که شهرها باید برای همه گروه‌های سنی و جنسی ساخته شوند (Tabrizia & Madanipour,2006:935). فارغ از بحث-های منتقدان و موافقان پارک‌های تک‌جنسیتی بایستی ادعان داشت که این رویکرد در حال حاضر از سوی نهادهای مسئول رویکردی مقبول تلقی گردیده و تا کنون ساخت و بهره برداری از پارک های متعددی با این رویکرد در شهرهای مختلف کشور تجربه گردیده است. اظهار شده است که پارک های ویژه بانوان علاوه بر جنبه های بهداشتی و روانی در بهبود کیفیت زندگی زنان نیز می توانند نقش آفرین بوده و از این طریق به سلامت جامعه کمک نمایند (حیدری و همکاران، ۱۳۹۲- سرایی، ۱۳۹۱).

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۹ زمستان ۱۳۹۶
No.49 Winter 2018

نمودار ۵. تغییر نگرش به زنان در جهان و ارتقا جایگاه آنها در شهرها؛ منبع: ایزدی و همکاران، ۱۳۹۵، ص ۱۳٤

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

موضوع نقش و جایگاه عرصه های عمومی به عنوان فضایی برای ابراز حضور و مبارزه و مشارکت زنان در عرصه های گوناگون تصمیم سازی ها و تصمیم گیری های اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و سیاسی نکته مهمی است که در سال های اخیر ابتدا در کشورهای پیشرفته و به مرور در کشورهای در حال توسعه اهمیت پیدا کرده است (حسینی و سمیعی پور، ۱۳۹٤، ص ٤۹). توجه به فضاهای عمومی شهری به عنوان کالبد و مکان تجلی حیات مدنی جامعه شهری و به طور خاص جایگاه و اهمیت این فضاها را برای زنان به آن دلیل است که روابط و تعاملات اجتماعی در خلاء شکل نمی گیرند. هر شکلی از روابط را می توان در بستر اجتماعی خاصی جستجو نمود (علیرضا نژاد و سرایی، ۱۳۸٦، ص ۳). در ایران دفاع از حقوق زنان تقریبا همزمان با مشروطه و آشنایی فرهیختگان ایران با جهان غرب مطرح گردید (حیدری چیانه، ۱۳۹۳، ص ۱۳۲). از سال های آغازین دهۀ ۷۰ به بعد، در کشور مباحث زنان و توجه بیشتر جامعه به مسائل و مشکلات این نیمۀ دیگر اجتماع رشد و گسترش یافته است. در این سالها اقدامات فراوانی نیز در تحقق حقوق زنان و حل مسایل و مشکلات آنان صورت گرفته است. از این جمله می‌توان به تأسیس نهادها، مراکز و دستگاه های مختلف دولتی نظیر شورای فرهنگی و اجتماعی زنان، دفتر امور مشارکت زنان ریاست جمهوری، دفاتر امور زنان وزارتخانه ها، کمیسیون های امور بانوان استانداری ها، سازمان ها، جمعیت و گروه های غیردولتی زنان، تدوین لایحه ها و طرح های مصوب و غیرمصوب در زمینۀ مسائل و مشکلات زنان، برگزاری همایش، کنگره و نشست های تخصصی با موضوع زن، انتشار چندین جلد کتاب در زمینۀ حقوق و شخصیت زن و بالاخره انتشار مجلات و روزنامه های متعدد ویژۀ مباحث زنان اشاره نمود (حبیب و همکاران، ۱۳۹۰، ص ۷٦).

جدول ۱. محدودیت های زنان در استفاده از فضاهای عمومی؛ ماخذ: برگرفته از هاشمی تیله نویی و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۵۲

منابع محدود	
زمان محدود	زنان ممکن است که در تخصیص زمان استفاده از فضای عمومی، برای دیگران حق تقدم قایل شوند.
پول محدود	زنان ممکن است که با محدودیت مالی جهت فعالیت در فضاهای عمومی روبرو باشند، چرا که: کارهای پاره وقت یا کارهای با مزد کم را انتخاب میکنند، تا به مسئولیت های خانه و مراقبت از کودکان بپردازند. و ترجیح می دهند که پول را برای دیگران خرج کنند.
	مسئولیت کارخانه و مراقبت از بچه ها، منجر می شود که حمل و نقل زنان، با استرس، پیچیدگی، محدودیت در مسافت و زمان صرف شده بیشتری همراه شود.
انزوا، تعامل اجتماعی محدود	ترجیح دادن نیازهای دیگران، ممکن است منجر به محدودیت تعامل اجتماعی زنان در فضای عمومی شود.
فرصت های محدود	فرصت های استفاده زنان از فضاهای عمومی ممکن است که توسط عوامل زیر محدود شوند: وظایف خانگی و مسئولیت مراقبت از کودکان
فقدان خدمات	استفاده زنان از فضاهای عمومی با خدمات ناکافی، ناکارا و غیر مناسب که بار مسئولیت حفظ کودکان را سنگین تر می سازد، محدود می شود.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

جدول ۱. محدودیت های زنان در استفاده از فضاهای عمومی؛ ماخذ: برگرفته از هاشمی تیله نویی و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۵۲

احساسات محدود کننده	
استرس و تنش	مسئولیت های سنگین و مطابق نبودن آنها با توانایی های جسمی و روحی زنان، به طور کلی فشار زیادی را بر زنان وارد می آورد.
ترس	ترس از قربانی شدن و مورد تعرض قرار گرفتن در صورت حضور در فضاهای عمومی به تنهایی و بدون مراقبت و ترس از آسیب وارد شدن به کودکان و ناتوان دانستن خود در مراقبت از خطرهای احتمالی برای کودکان در فضاهای عمومی
مسئولیت های محدود کننده	
اوضاع و هنجارهای اجتماعی محدود کننده	
هنجارهای اجتماعی محدودکننده	هنجارهای جنسیتی برای رفتارهای عمومی زنانه، نیازمند این است که زنان با دیگران در فضاهای عمومی، احساس راحتی کنند، این موضوع محدودیت هایی را برای زنان ایجاد کرده است.
شرایط اجتماعی محدود کننده	استفاده زنان از فضای عمومی، محدود می شود توسط: کارکردن در مشاغلی که مزایا و خدمات پا یین با انعطاف پذیری محدودی دارند.
سیاست های عمومی محدودکننده	فقدان خدمات عمومی برای نگهداری کودکان و افراد مسن، استفاده زنان از فضای عمومی را محدود می کنند.
برنامه ریزی و طراحی محدودکننده	طر حها و برنامه هایی که مسئولیت زنان را نگهداری فرزندان و خانه فرض می کند و مسئولیت مراقبت از بچه ها و خانه را افزایش می دهد.

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۹ زمستان ۱۳۹۶
No.49 Winter 2018

معیارهای فضاهای شهری زنانه

در این راستا مطالعه‌ای توسط حاجی احمدی همدانی و همکارانش (۱۳۹٤) در این رابطه انجام شده و به‌گردآوری نظرات اندیشمندان مختلف در رابطه با مولفه‌های موثر بر فعالیت زنان در فضاهای شهری پرداخته شده است. بر اساس بررسی های صورت گرفته مجموعه‌ای از مولفه ها برای این قبیل فضاها شناسایی شده که به صورت ذیل قابل ارائه است: ۱. شرایط کالبدی و محیطی؛ ۲. امنیت و ایمنی؛ ۳. معاشرت پذیری؛ ٤. زمان فعالیت؛ ۵. ترس و هراس؛ ٦. مکان فعالیت؛ ۷. دسترسی و ۸. تحرک پذیری. مجموعه مولفه های فوق حاکی از لزوم توجه همزمان به ابعاد کالبدی، عملکردی و معنایی در خلق فضاهای شهری زنانه دارد. برای مثال مولفه‌های همچون هراس و ترس هم از لحاظ کالبدی و هم از لحاظ عملکردی و معنایی نیازمند اتخاذ تمهیداتی است تا به ایمنی و احساس امنیت در فضاهای شهری برای زنان منجر گردد. حبیبی و همکارانش (۱۳۹۰) با مطالعه بر روی انتظارات از فضاهای شهری زنانه مجموعه‌ای از موارد را در این رابطه معرفی نموده اند. این محققین اظهار داشته اند که بانوان به سبب تفاوت ها و نیازهای خاصی که دارند از فضاهای شهری زنانه توقعاتی دارند که در صورت برآورده شدن

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

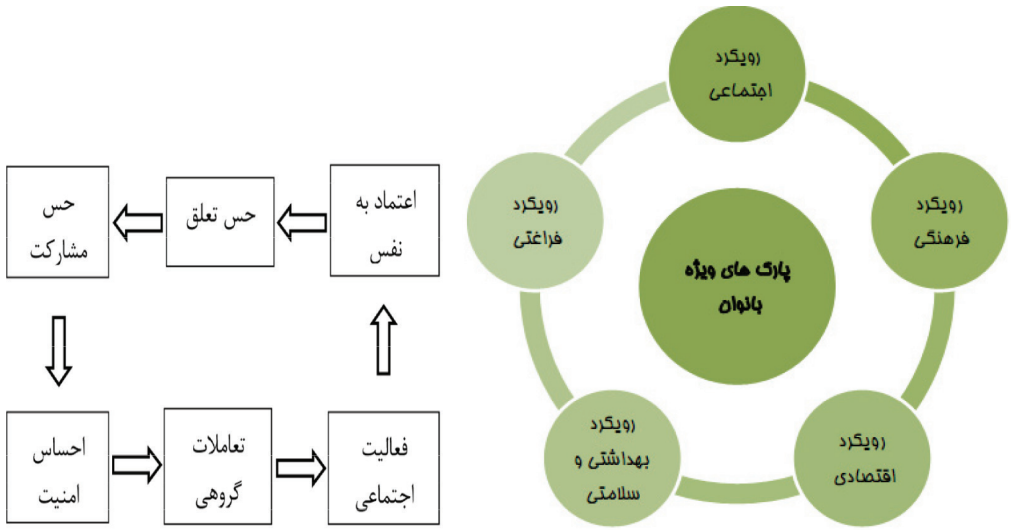
می توانـد زمینـه حضـور آنهـا را در ایـن فضاهـا فراهـم آورد. بـه طور کلـی بانوان از داشـتن فضاهای اختصاصـی چنیـن توقعاتـی دارنـد: ۱. ایجـاد تمرکـز بیشـتر بـر روی فضاهـای جمعی بـا تأکید بر اسـتفاده از مبلمـان و تجهیـزات مناسـب؛ ۲. تنـوع فضایـی و بصـری بیشـتر در فضـای سـبز؛ ۳. امکان بهـره گیری از محیـط سـبز طبیعـی بـه صـورت بلافصل بـا تأکید بـر تنـوع مناظر پـارک؛ ٤. تخصیص بخشـی از پارک بـه فضاهـای آموزشـی و فراگیـر و نمایشـگاهی بـر اسـاس درخواسـت و نیازهـای بانـوان؛ ۵. تخصیـص فضاهـای ایمـن و اختصاصـی بـه منظـور اقامت های چند سـاعته؛ ٦. افزایش فضاهای خدماتی و ورزشـی بـه صـورت فـردی- گروهی؛ ۷. تخصیص بخشـی از پـارک به منظـور خود اشـتغالی بانـوان متقاضی؛ و ۸. امـکان اسـتفاده از پـارک در اوقات شـب.

پردیس و پارک بانوان

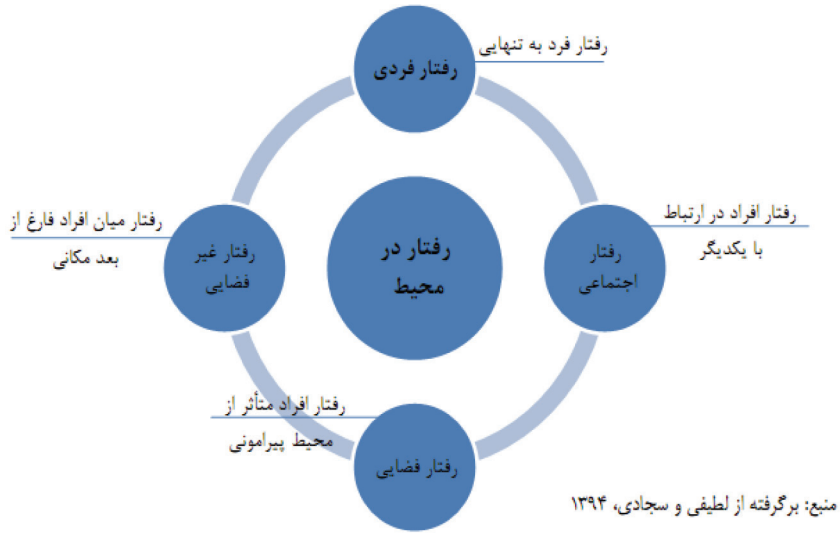
بـا توجـه بـه محدودیـت هایـی کـه بـرای اسـتفاده آزادانـه، راحـت و ایمـن از فضاهـای شـهری بـرای زنـان وجـود دارد، اخیـرا ایجـاد پـارک های شـهری مختـص بانـوان بـرای افزایـش حضـور زنـان در فضاهـای سـبز و بـاز شـهری و بهره منـدی از مزایای ایـن پـارک هـا در سـلامت جسـمی و روانـی زنـان مـورد توجـه قـرار گرفتـه اسـت. در داخـل کشـور احـداث پـارک های بانوان در دهه هشـتاد، بر اسـاس بنـد چهاردهـم سـند چشـم انـداز در دسـتور کار شـهرداری ها و شـوراهای شـهر در سرتاسـر کشـور قـرار گرفـت. در شـرح خدمـات پـارک هـای بانوان آمده اسـت کـه این پارک هـا بایسـتی دارای عملکرد منطقـه ای بـوده و بلامعـارض و دارای خصوصیـات جغرافیایـی، اقتصـادی و راه هـای ارتباطـی مناسـب باشـند. رعایـت امنیـت اجتماعـی، محصـور بـودن، مشـرف نبـودن سـاختمان هـای اطـراف بـه پـارک هـای زنـان از ویژگـی هـای اصلـی این مراکز اسـت (حیـدری و همـکاران، ۱۳۹۲، ص ۲۳). بـر ایـن اسـاس از دهـه هشـتاد تـا کنـون نمونـه متعـددی از پـارک هـای ویژه بانوان در شـهرهای مختلف کشـور اجـرا شـده و به بهـره برداری رسـیده اسـت. احداث پـارک های ویـژه بانوان تنهـا منحصر به کشـور ایران نیسـت و تـا کنـون تجربیـات مختلفی در کشـورهای مختلـف در ایـن زمینـه انجـام شـده اسـت. احـداث ایـن پـارک ها منتقـدان و موافقی دارد کـه هر کدام از ابعـادی به بررسـی این موضـوع و اثرات پـارک های بانـوان پرداختـه اند. هـدف اصلی حامیـان پارک های شـهری اسـتفاده از همـه ظرفیـت هـای جامعـه برای حضـور زنـان عنـوان گردیـده اسـت و نه جداسـازی زنـان از مـردان، امـا بـا ایـن حـال بسـیاری از فعالان حقـوق زنـان به چنیـن طرح هایی خوشـبین نیسـتند و تمایـز ایـن پـارک هـا را نوعـی تبعیـض مـی دانند (هاشـمی تیلـه نویـی و همـکاران، ۱۳۹۳، ص ۵۰).

عمـده انتقـادات وارد بـر پارکهـای شـهری بـر جداسـازی جنسـیتی بـه جـای زمینه‌سـازی بـرای حضـور برابـر زنـان در کنـار مـردان متمرکـز گردیده اسـت. انتقاداتـی بـر اجـرای پـارک هـای بانـوان بـه عنـوان فضایی اختصاصی وارد شـده اسـت؛ از جمله اینکـه پـارک محلـی اسـت عمومـی و از ایـن منظـر اختصـاص یـک پـارک بـه قشـری خـاص چیـزی جـز نقـض غـرض نیسـت و یـا اینکـه ایجـاد پـارک بانـوان به مفهوم جداسـازی جنسـیتی اسـت که عامل کاهـش اعتمـاد به نفس زنـان و چیرگی بیشـتر مردان بـر آنهـا اسـت و همچنیـن ایجـاد پـارک مخصـوص بانوان نشـان از وجود مشـکلی به لحـاظ اجتماعی در سـایر پارک های شـهری اسـت (مطلبـی، ۱۳۸۸، ص ۲۱). در کنـار تمامـی انتقادهـای وارد بـر جداسـازی جنسـیتی در پـارک هـای شـهری، نتایـج حاصـل از بررسـی محققانـی کـه در ایـن زمینـه فعالیـت داشـته انـد نشـان از وجـود رضایـت نسـبی از اختصـاص چنیـن فضاهایـی به بانـوان دارد (بـرای نمونه: حبیب و همکاران،۱۳۹۰-حسـینی و سـمیعی پـور، ۱۳۹٤- هاشـمی تیلـه نویـی و همـکاران،۱۳۹۳- گلـی و همـکاران، ۱۳۹۲) بانـوان در مجموع نسـبت به اینکه فضاهایـی اختصاصـی در اختیـار داشـته باشـند ابراز رضایـت نموده انـد و این فضاها را در ارتقا سـلامت جسـمی و روحـی خـود موثـر دانسـته اند. ایـن قبیل اظهـارات موجـب شـده اسـت تـا رویکـرد احـداث پـارک هـای ویـژه بانـوان همچنـان اعتبـار خـود را حفـظ نمـوده و بـا جدیـت در شـهرهای مختلـف پیگیری شـود.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

نمودار ٦. (سمت راست) رویکرد چندجانبه نگر به پارک های ویژه بانوان و نمودار ۷. (سمت چپ)رویکرد اجتماعی به پارک بانوان؛ منبع: حبیب و همکاران، ۱۳۹۰، ص ۸۱

نمودار ۸. انواع رفتار در محیط؛ ماخذ: لطیفی و سجادی، ۱۳۹٤.

بررسی‌هایی که توسط محققان در این رابطه انجام شده است نیز موید اهمیت نقش اجتماعی این پارکها است. رفیعیان و همکارانش (۱۳۸۷) در پژوهشی به سنجش شاخص های موثر بر مطلوبیت فضاهای عمومی شهری از منظر زنان اقدام کرده اند. نتایج تحقیق نشان داد که از نظر زنان دو شاخص اجتماع پذیر بودن فضا و نظارت اجتماعی در آن بیشترین ارتباط را با میزان مطلوبیت فضای عمومی شهری دارد. زنان با داشتن فضایی که نسبت به آن بیگانه نباشند و محیط را از آن خود بدانند در انجام فعالیت های فردی و گروهی در محیط سهیم می شوند و با داشتن تعلق به محیط، مکان و سهم آنان از محیط به آرامش خاطر می رسند. با رسیدن به حس امنیت در جامعه با افراد و گروه های دیگر به تعامل رسیده و در آن محیط اقدام به کسب مهارت و انجام فعالیت های اجتماعی می نمایند و در نهایت حس اعتماد به نفس در آنان افزایش می یابد (حبیب و همکاران، ۱۳۹۰، ص ۸۱). در نمودار ذیل چرخه مولفه های دخیل در فعالیت های اجتماعی در پارک های

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۹ زمستان ۱۳۹۶
No.49 Winter 2018

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

شـهری نشـان داده شـده اسـت. همانطور کـه در این نمـودار مشـخص اسـت افـراد بـا شـرکت در فعالیت هـای اجتماعـی خـود نیـز تحت تأثیـر قـرار گرفته و ویژگـی هایـی همچـون اعتمـاد به نفس، حـس تعلق و احسـاس امنیـت در آنهـا تقویـت مـی گردد.

جدول ۲. معیارهای عملکردی پارک بانوان بر اساس الگوهای رفتاری جامعه زنان ایرانی منبع: حبیب و همکاران، ۱۳۹۰، ص ۸۱

تأمین نیاز بانوان از دیدگاه فرهنگی		- توانمندسازی فکری و فرهنگی بانوان - افزایش رشد و پویایی بانوان در زمینهٔ فرهنگی - تأکید بر شعائر ملی-مذهبی و احترام به مقام و حقوق بانوان
تأمین نیاز بانوان از دیدگاه اجتماعی- مشارکتی		- مشارکت اجتماعی بیشتر زنان - افزایش رشد و پویایی بانوان در زمینهٔ اجتماعی - افزایش کیفیت زندگی فردی و خانوادگی و بستر محیطی - افزایش حس امنیت - افزایش اعتماد به نفس - افزایش حس تعلق
تأمین نیاز بانوان از دیدگاه فراغتی- تفریحی		- امکان تحرک فیزیکی بیشتر بانوان - گذران اوقات فراغت با حس امنیت بیشتر برای بانوان به همراه کودکانشان
تأمین نیاز بانوان از دیدگاه بهداشتی	بهداشت روحی-روانی	- افزایش شادابی، نشاط و سرزندگی در بعد روحی-روانی - رفع افسردگی زنان خصوصاً زنان خانه‌دار
	بهداشت جسمانی	- افزایش شادابی، نشاط و سرزندگی و تندرستی در بعد جسمانی - جلوگیری از رشد پوکی استخوان در زنان ایرانی - جلوگیری از ریزش مو و حفظ سلامت آن
تأمین نیاز بانوان از دیدگاه اقتصادی		- ایجاد اشتغال برای بانوان جهت تصدی امور پارک - ایجاد اشتغال برای بانوان یا کار آفرینی داخل پارک و مشارکت مردمی

اصول طراحی پارک و پردیس زنان

بـر اسـاس مطالعات و بررسـی هـای صـورت گرفته پنـج اصل بـه عنوان اصـول طراحی پارک هـای ویژه بانوان شناسـایی شـده‌اند:

الف) ایمنی و امنیت

یکـی از مهمتریـن مشـخصه هـای مطـرح بـرای فضاهـای عمومـی دعوت‌کننده بـه طور کلـی، امنیت اسـت. امنیـت، در لغـت بـه معنـای نداشـتن دلهـره اسـت و همچنیـن موضوعاتی چـون «رهایی از خطر، تهدیـد، آسـیب، اضطراب، هـراس، نگرانی بـا وجود آرامـش، اطمینـان، آسـایش، اعتماد، تامیـن، ضمانت» را در برمـی گیـرد. امنیـت در فرهنـگ فارسـی نیز به معنـای آزادی و آرامـش، فقـدان ترس و عـدم هجوم دیگـران بیانشـده و در فرهنـگ علـوم رفتـاری نیـز دو معنـا از ایـن واژه شـامل «یـک حالتـی کـه در آن ارضـای احتیاجـات و خواسـته-هـای شـخصی انجام شـود» و «احسـاس ارزشـی شـخصی، اطمینان خاطر، اعتمـاد بـه نفـس و پذیرشـی کـه در نهایت از سـوی طبقـه هـای اجتماعی نسـبت بـه فرد اعمال می شـود » مطرح شـده اسـت (مویدی و همکاران، ۱۳۹۲، ص ١٦٤). ایـن تعریـف از امنیت به خوبـی موید لزوم در نظرگرفتن آن در میان نیازهای اساسـی انسـان اسـت. بـه طور کلـی امنیت همواره بـه عنوان یکـی از مولفه هـای مهـم در ارتقای کیفیت زندگی در شـهرها مورد توجـه قرار داشـته اسـت. عوامـل محـدود کنندهای ماننـد خطر و تـرس، مهمترین عناصـر در تجربه زنان در فضای شـهری هسـتند که اسـتفاده زنـان از فضای شـهری را محـدود مینماینـد (Krenichyn, 2004, 107). عامـل تـرس بـه عنـوان مهمتریـن عامـل بازدارنده از حضـور زنـان در عرصـه هـای عمومـی معرفی شـده اسـت. مشـخصه هـای مرتبـط بـا تـرس زنان شـامل جوانـب کالبدی در مقیاس خـرد و کلان (مانند حمل و نقـل عمومـی ضعیـف، بوته هـا و روشـنایی اندک) و جوانـب اجتماعـی (ماننـد ترکیـب قومی/نـژادی نواحـی مجـاور، حضور افـراد بی خانمان) می باشـد.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

جنسیت به عنوان تأثیر گذارترین عامل شخصیتی در احساس نا امنی مطرح شده است. نوع جنایت در مورد زنان و مردان متفاوت است و احساس امنیت آنها نیز تبعاً متفاوت می باشد (هاشمی تیله نویی و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۵۳). بنابراین این موضوع یکی از ابعاد مهم در پارک های بانوان، نیز به شمار می آید که به دلیل کنترل بیشتر بر حضور افراد و کاهش میزان ترس از جرایم در این فضاها فراهم می گردد (هاشمی تیله نویی و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۵۱).

ب) محرمیت

استفاده زنان از فضای عمومی در کشورهای غربی عموماً با مسائلی همچون امنیت گره خورده است و طرح فضاهای تفکیک شده بیشتر از منظر افزایش امنیت قابل درک است. در کشورهایی نظیر ایران که روابط زن و مرد بر اساس ویژگی هایی فرهنگی نظیر محرمیت و حجاب نیز تعریف شده تفکیک فضاها و تعریف پارک های بانوان علاوه بر امنیت دلایل دیگری چون راحتی، آزادی عمل بیشتر، امکان برداشتن حجاب و ورزش نیز قابل درک است (هاشمی تیله نویی و همکاران، ۱۳۹۳، ص ۵۳). با توجه به مطالب ذکر شده و در نظر گرفتن این نکته که پارک های بانوان با هدف راحتی و آسایش بانوان ساخته می شود، نکته مهم و ضروری هر پارک بانوان این است که این پارک از محیط پیرامون قابل مشاهده نباشد و توسط حصار مناسب محصور شده باشد و ساختمان های مجاور بر پارک احاطه نداشته تا بانوان دغدغه ای برای حفظ شئونات اسلامی خود نداشته باشند. در نظر گرفتن این نکته به عنوان ضروری ترین عامل در احداث پارک های بانوان موجب رضایت و بهره گیری بیشتر از این پارک ها می شود (حیدری و همکاران، ۱۳۹۲، ص ۲۹).

ج) نفوذپذیری و سهولت دسترسی

یکی از عوامل محدود کننده حضور زنان در عرصه های عمومی به مولفه دسترسی و تحرک‌پذیری پایین بانوان در شهرها مربوط است لذا دسترسی را می توان به عنوان یکی از عوامل تعیین‌کننده در طراحی پارک های بانوان معرفی نمود. بدون امکان دسترسی مناسب، امکان استفاده از فضا کم می‌شود. یکی از فاکتورهای موثر و مانع شونده به منظور افزایش مطلوبیت و انجام تعاملات اجتماعی در یک فضای عمومی دسترسی به فضای عمومی است (حاجی احمدی همدانی، ۱۳۹٤، ص ۵۰).

د) امکان برقراری تعاملات اجتماعی:

یکی از نقش های مهم پارک های شهری، نقش اجتماعی این پهنه ها است. این موضوع در پارک های ویژه بانوان نیز به عنوان مولفه های مهم و اثرگذار بر سلامت زنان و کل جامعه شهری تلقی می گردد. فضای شهری باید امکان ایجاد فعالیت های اختیاری مانند قدم زدن برای تنفس هوای پاکیزه، ایستادن با هدف لذت بردن و یا نشستن و .... و فعالیت‌های اجتماعی مانند احوال پرسی و گفتگو و... را فراهم آورد. بدین مفهوم که فضاهای عمومی شهری باید پتانسیل حضور گروه های مختلف اجتماعی را نه تنها با هدف پاسخگویی به نیازهای ضروری فراهم آورد بلکه باید عرصه ای برای برقراری روابط اجتماعی و لذت از حضور در فضا را فراهم آورد (موسوی و زاهدیان، ۱۳۹۲، ص ۱۶۰). با حضور زنان در اجتماع رشد و پویایی بانوان در جامعه و کیفیت زندگی فردی و خانوادگی و بستر محیطی آن افزایش خواهد یافت که این یکی از اهداف طراحی چنین پارک هایی می باشد (حبیب و همکاران، ۱۳۹۰: ۸۱). حضور مثبت افراد در فضاهای باز شهری سطح تعاملات اجتماعی و حس تعاون، شهروندی را ارتقا می دهد. امکان برقراری روابط اجتماعی، جلوگیری از بروز مشکلات روانی، تقویت اعتماد به نفس و... از اهمیت این فضاهاست (پاکزاد، ۱۳۸٤، د). در این راستا بایستی امکان برقراری این تعاملات در پارک های ویژه باتوان به عنوان یک اصل در نظر گرفته شود.

و) تنوع و گوناگونی عملکردی و فضایی

اخرین اصلی که برای طراحی پارک های ویژه بانوان در این پژوهش شناسایی شده، تنوع و گوناگونی است. زنان عرصه های محدودی را به عنوان پهنه های اختصاصی در شهرها در اختیار دارند و بایستی این فضاها دارای تنوعی

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

از عملکردهـای مختلـف بـرای پاسـخگویی بـه تمام نیازهـای بانـوان باشـند و از سـوی دیگـر دلیلی برای حضـور مداوم آنهـا را فراهم آورند. در این راسـتا در پـارک های ویژه بانوان گرایشـی بـه احداث مجموعه هـای ورزشـی، فرهنگی و فضاهای سـبز بـاز تجهیز شـده بـه همـراه فضاهـای خدماتـی پیشـتیبان وجود دارد.

ی) غنای حسی و جذابیت بصری

پـارک هـای ویـژه بانـوان نیـز همچـون سـایر پـارک های شـهری بـه عنوان عرصـه هایی بـرای نزدیکی با طبیعـت و بهره مندی از آرامش ناشـی از قرار داشـتن در پهنـه هـای سـبز و بـاز در شـهرها مطرح هسـتند. در ایـن راسـتا لازم اسـت تـا ایـن پـارک هـا نیـز از ایـن نظـر دارای ویژگـی هـای دعـوت کننده بـوده و بتواننـد بـرای مخاطبانشـان پهنـه هایـی زیبـا جذاب را فراهـم آورنـد که از بـودن در آن احسـاس لذت و آرامـش نمایند.

نتیجه گیری و جمعبندی

بـر اسـاس نتایـج حاصـل از مطالعـات برقـراری تعامـلات اجتماعـی و ارتباطـات بـا سـایرین بـه عنـوان یکـی از انگیـزه هـای مهـم بـرای حضـور در پـارک هـای ویـژه بانـوان معرفـی شـده اسـت. ایـن موضـوع ضـرورت توجه به امکان برقـراری تعاملات اجتماعـی در ایـن پهنـه هـا را بـه عنـوان یـک اصـل مطـرح می سـازد. حضـور و گـرد هم آیی بانـوان در ایـن پـارک ها مـی تواند بـا افزایـش شـمار جمعیت اسـتفاده کننـده از فضـا در افزایـش امنیـت نیـز موثـر باشـد. از سـوی دیگـر ایـن پهنـه هـا مـی تواننـد از ایـن نقـش بهره بـرداری نمـوده و نقـش فرهنگی نیز برعهـده گرفتـه و با آمـوزش زنـان در تقویت مهارت هـای آنـان نقـش آفرینـی نماینـد. نتایـج حاصـل از مطالعـات نشـان می‌دهد بیشـتر بانوان بـه دلیل امنیت و محرمیـت ایـن پـارک هـا و همین طـور فرصتی که بـرای برقـراری ارتباطـات اجتماعی در ایـن پارک ها وجـود دارد بـه آنهـا مراجعـه می‌نماینـد، لـذا بـه نظر می‌رسـد ایـن عوامـل بایسـتی در طراحی پـارک های بانوان مورد توجه قرار داشـته باشـند. از سـوی دیگر اسـتقبال بانـوان از فعالیت‌هـای ورزشـی و فرهنگـی در ایـن پـارک هـا نیـز موید لـزوم در نظـر گرفتـن تنـوع عملکـردی و فضایـی در ایـن پارکهـا اسـت. فعالیـت هـای فرهنگـی، آموزش‌هایـی کـه بـه بانوان در زمینـه هـای مختلـف ارائـه می‌گـردد، امکانـات ورزشـی موجـود در پارک‌هـا همگـی می‌تواننـد در ارتقـا سـلامت فـردی افـراد (جسـمی و روحـی) و سـلامت اجتماعـی جامعـه موثـر واقـع شـوند. نتایج حاصـل از بررسـی‌های صـورت گرفتـه نشـان‌دهنده بـالا بـودن میـزان رضایت زنـان از پارک های وسـیع تـر با امکانات بیشـتر اسـت. بـه عنوان مثـال در مورد بوسـتان بهشـت مادران در شـهر تهران که در بخشـی از اراضـی تپـه عبـاس آبـاد در شـهر تهـران احـداث شـده سـطح بالایـی از رضایت‌منـدی گـزارش شـده اسـت که بواسـطه وجـود امکانـات متعـددی از قبیل فضاهـای پذیرایـی و خدماتـی، مجموعـه فرهنگـی (فرهنگسـرا حـورا)، سـالن ورزشـی، زمین‌هـای ورزشـی روبـاز، مسـیرهای دوچرخـه سـواری و .... حاصـل شـده اسـت. البته بایسـتی توجه داشـت فقط کنتـرل حضـور افـراد در پارک-هـای ویـژه بانـوان و تک جنسـیتی بـودن این فضاهـا نمی تواند بـه امنیت ایـن فضاهـا منجر شـود و لازم اسـت از نظـر کالبدی و عملکـردی در داخـل پـارک های بانوان نیـز به این موضـوع توجـه شـود. اتخـاذ تمهیداتـی در راسـتای نورپـردازی مناسـب، افزایـش خوانایـی در پـارک، توزیـع پهنـه هـای عملکـردی و ... می توانـد در این زمینـه اثرگـذار باشـد. مروری بـر پارک‌هـای موجود در کشـور نشـان‌دهنده ایـن اسـت کـه از نظـر میـزان اشـراف و محرمیـت در میـان ایـن پـارک هـا تفاوت وجـود دارد بـه ایـن صـورت کـه تنهـا در برخـی از پارکهـا بانـوان از نظـر انتخـاب نـوع پوشـش آزاد هسـتند و مـی تواننـد بـدون رعایـت پوشـش عـرف جامعـه در آنهـا حضـور داشـته باشـند. بـر اسـاس مطالعـات صـورت گرفتـه در ایـن زمینـه، محرمیـت کامـل فضـا و مشـرف نبـودن فضاهـای پیرامونـی بـا فراهـم سـاختن امـکان انتخـاب آزادانـه نوع پوشـش مـی توانـد در افزایـش میـزان رضایت از پـارک های ویـژه بانـوان اثرگذار باشـد. از همین‌رو ایـن موضوع بـه عنـوان یکـی از اصـول طراحی پـارک هـای ویژه بانـوان در نظر گرفته شـده اسـت. موضوع دسترسـی در محـدوده پـارک هـای ویـژه بانـوان بـه خصـوص پـارک هایـی با وسـعت بالا نیز بسـیار حائـز اهمیت اسـت. بـا توجـه بـه اینکـه پـارک هـای ویـژه بانوان

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

محصـور بـوده و از محیـط اطـراف جـدا می باشـند، تعییـن موقعیـت وروردی هـای ایـن پارک ها بسـیار مهـم اسـت. لازم اسـت تعـداد ورودی هـای محدود بـوده و در عیـن حـال در موقعیت‌هایـی مکان‌یابـی گردنـد کـه بیشـتر در دسـترس بـوده و بتواننـد بـه آسـانی بانـوان را از فضاهـای پیرامونـی بـه داخـل پـارک هدایـت نماینـد. در داخـل پـارک نیز بایسـتی بـه ارتباطات روشـن میـان پهنه‌های مختلـف و ایمنی تـردد به خصـوص در مـواردی که حضـور دوچرخه سـواران و اسـکیت سـواران نیـز در پـارک مجـاز شـمرده مـی گـردد، توجه شـود.

منابع و مأخذ

۱. اسـتفانی، گـرت. (۱۳۸۰)، «جامعـه شناسـی جنسـیت»، مترجـم: کتایـون بقایـی، نشـر دیگـر
۲. امیرفخریـان، مصطفـی. خاکپـور، براتعلـی. دانایـی، مجیـد. توانگـر، معصومـه. (۱۳۹۱)، «بررسـی و تحلیـل نقـش کارکردهـای اجتماعی پـارک های شـهری بـر اسـاس موقعیـت مکانی و شـرایط کلـی منطقـه، نمونـه مطالعاتـی مناطق یک و شـش شـهرداری مشـهد»، فصلنامه فضای جغرافیایـی، سـال دوازدهم، شـماره ٤٠، صص: ۱۹۰-۲۱۱.
۳. ایزدی، ملیحـه. محمدی، جمـال. طاهری، طهرا. شـیرخانی، حسـنیه. (۱۳۹۵)، «واکاوی مطلوبیت فضاهـای شـهری از دیدگاه زنان؛ منطقه ٤ شـهر اصفهـان»، مجله جغرافیا و توسـعه، شـماره ٤۲، صص: ۱۲۷-۱٤٤.
٤. پـا کزاد، ج و بـزرگ، ح. (۱۳۹۱) ، «الفبای روان شناسـی محیـط بـرای طراحـان»، چـاپ اول، انتشـارات آرمانشـهر.
٥. پاکـزاد، جهانشـاه (۱۳۸٤)، «راهنمـای طراحـی فضاهـای شـهری در ایـران». تهـران: وزارت مسـکن و شهرسـازی.
٦. ترلینـدن، اولا. (۱۳۹۲)، «شـهر و جنسـیت: گفتمـان بین المللی درباره جنسـیت، شهرسـازی و معمـاری»، ترجمـه مینـوش صدوقیـان زاده، نشـرکلاغ، تهـران.
۷. حاجـی احمـدی همدانـی، آذیـن. ماجـدی، حمیـد. جهانشـاهلو، لعـلا. (۱۳۹٤)، «بررسـی معیارهـای تأثیرگـذار بـر افزایش میـزان فعالیت زنـان در فضاهـای شـهری»، فصلنامـه مطالعات شـهری، شـماره چهاردهـم، صـص: ٤۷-٦۰.
۸. حبیـب، فرشـته. لقایی، حسـنعلی. جامعـی فرد، محبوبـه. موسـوی فاطمـی، حسـین. (۱۳۹۰)، « پـارک هـای موضوعـی بانوان بـا رویکـرد چند جانبـه نگـر»، دوفصلنامـه معماری و شهرسـازی آرمـان شـهر، شـماره ٦، صـص ۷٥ -۸۲
۹. حبیـب، فرشـته. لقایی، حسـنعلی. جامعـی فرد، محبوبـه. موسـوی فاطمـی، حسـین. (۱۳۹۰)، «پـارک هـای موضوعـی بانـوان با رویکـرد چند جانبـه نگـر»، محلـه آرمانشـهر، شـماره ششـم، صـص: ۷٥-۸٦.
۱۰. حسـینی، سـید هـادی. سـمیعی پـور، داود. (۱۳۹٤)، « تحلیـل تطبیقـی رضایـت مندی زنان از پـارک هـای شـهری پـارک بانـوان حجـاب و پـارک مختلـط ملـت (مشـهد)»، فصلنامـه مطالعـات اجتماعی- روانشـناختی زنان، شـماره ٤٤، صـص ۷٦-٤۳.
۱۱. حسـینی، سـید هـادی. سـمیعی پـور، داوود. (۱۳۹٤)، «تحلیـل تطبیقـی رضیاتمنـدی زنـان از پـارک هـای شـهری؛ پـارک بانـوان حجـاب و پـارک مختلـط ملـت در شـهر مشـهد»، مجلـه مطالعات اجتماعی روانشـناختی زنان، سـال ۱۳، شـماره سـوم، صـص: ٤۳-۷٦.
۱۲. حیـدری چیانـه، رحیـم. حاضـری، صفیـه. تیمـوری، راضیـه. احمـدی، توحیـد. (۱۳۹۳)، «سـنجش میـزان موفقیـت پـارک های بانـوان از دیـدگاه شـهروندان در کلانشـهر تبریـز»، مجله مطالعـات و پژوهـش هـای شـهری و منطقه ای، سـال پنجـم، شـماره بیسـتم، صـص: ۱۲۷-۱٤۲.
۱۳. حیـدری، رحیـم. حاضـری، صفیـه. روسـتایی، شـهریور. آربونـی، زهـرا. (۱۳۹۲)، «ارزیابـی تناسـب عملکردی پـارک های بانوان با اسـتفاده از مدل AHP: کلانشـهر تبریـز»، فصلنامه مالعات برنامه ریزی منطقه ای، سـال سـوم، شـماره ۱۲، صـص: ۲۱-۳٤.
۱٤. خانـی، فضیلـه. (۱۳۸٦)، «درآمـدی بـر پارادایم جغرافیـای جنسـیت»، انتشـارات سـمت، تهران.
۱٥. رضـا زاده، راضیـه. محمـدی، مریـم. (۱۳۸۷)، «طراحـی فضـای محلـه ای بـا تکیه بـر رویکرد عدالـت جنسـیتی و چارچـوب اصـول اخلاقی

فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۹ زمستان ۱۳۹۶
No.49 Winter 2018

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

مراقبتی»، فصلنامه هنر، سال اول، شماره دوم، صص: ۵۵-۷۲.
۱۶. رفیعیان، مجتبی. ضابطیان، الهام. (۱۳۸۷)، «درآمدی بر فضاهای امن شهری با رویکرد جنسیتی»، جستارهای شهرسازی، شماره ۲۴، صص: ۴۸-۵۵.
۱۷. سرایی، محمدحسین. مجتبی، روستا. اشنویی، امیر. (۱۳۹۱)، «عوامل موثر بر گذران اوقات فراغت در مناطق شهری ایران؛ مطالعه موردی منطقه ۸ شهر مشهد»، فصلنامه برنامه ریزی منطقه ای، سال دوم، شماره ۷، صص: ۲۵-۳۷.
۱۸. سعیدنیا، احمد. (۱۳۷۹)، «کتاب سبز شهرداری ها»، جلد نهم، فضاهای سبز شهری، مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری تهران، تهران.
۱۹. ضرابی، اصغر. تبریزی، نازنین. (۱۳۸۵)، «برنامه ریزی بهینه فضای سبز شهری»، فصلنامه سبزینه شرق، شماره ۲۲.
۲۰. عطارزاده، مجتبی. (۱۳۸۸)، «عدالت جنسیتی، مرز تعامل جنسیت و سیاست»، مطالعات راهبردی زنان، شماره ۴۶، صص ۲۲۵-۲۶۸.
۲۱. علیرضانژاد، سهیلا. سرائی، حسن. (۱۳۸۶)، «زن در عرصه عمومی، مطالعه ای در مورد فضاهای عمومی در دسترس زنان و تغییرات آنها»، نامه علوم اجتماعی، شماره سی ام، صص: ۱۲۳-۱۴۹.
۲۲. علیزاده، هوشمند. حامدعبدی، محمد. رحیمی کاکه جوب، آرمان. (۱۳۹۱)، «راهبردهای ارتقا عملکردی فضاهیا گذران اوقات فراغت؛ مطالعه موردی مجموعه تفریحی دیدگاه سنندج»، فصلنامه مطالعات شهری، شماره چهارم، صص:۱-۱۴.
۲۳. قربانی، رسول. تیموری، راضیه. (۱۳۸۸)، «تحلیلی بر نقش پارک های شهری در ارتقای کیفیت زندگی شهری با استفاده از الگوی seeking–escaping: نمونه موردی پارک های شهر تبریز»، پژوهش های جغرافیای انسانی، شماره ۷۲، صص:۴۷-۶۲.
۲۴. کرسول، جان دبلیو. (۱۳۹۱)، «طرح پژوهش؛ رویکردهای کمی، کیفی و شیوه های ترکیبی»، ترجمه حسن دانایی فرد و علی صالحی، انتشارات موسسه کتاب مهربان نشر، چاپ اول، تهران.
۲۵. کیوی، ریمون. کامپنهود، لوک وان. (۱۳۸۵)، «روش تحقیق در علوم اجتماعی»، ترجمه عبدالحسین نیک گوهر، نشر توتیا، تهران.
۲۶. گلی، علی. زادولی خواجه، شاهرخ. زادولی، فاطمه. (۱۳۹۲)، «ارزیابی نگرش جنسیتی در طراحی فضاهای شهری؛ پارک بانوان شمس تبریز»، نشریه زن در توسعه و سیاست، دوره ۱۱، شماره دوم، صص: ۱۷۱-۱۸۸.
۲۷. گلی، علی. زادولی خواجه، شاهرخ. زادولی، فاطمه. (۱۳۹۳)، « ارزیابی نگرش جنسیتی در طراحی فضاهای شهری (مطالعه موردی: پارک بانوان شمس تبریز)»، فصلنامه مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، شماره ۲۳، صص ۲۵-۴۰.
۲۸. لطیفی، امین. سجادزاده، حسن. (۱۳۹۴)، «ارزیابی تأثیر مولفه های کیفیت محیطی بر الگوهای رفتاری در پارک های شهری؛ مطالعه موردی پارک مردم شهر همدان»، فصلنامه مطالعات شهری، شماره یازدهم، صص: ۵-۲۰.
۲۹. مدنی پور، علی. (۱۳۷۹)، « طراحی فضاهای شهری نگرشی بر فرآیندهای اجتماعی مکانی»، شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری، تهران.
۳۰. مدنی پور، علی. (۱۳۸۷)، « فضاهای عمومی و خصوصی شهر»، شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری، چاپ اول، تهران.
۳۱. مطلبی، محمد. (۱۳۸۸)، «نقدی بر پروژه پارک بانوان»، ماهنامه پیام سبز، شماره ۳۱.
۳۲. موسوی، میرسعید. زاهدیان، المیرا. «عوامل موثر در تعاملات اجتماعی زنان در فضاهای شهری : پیاده گذر شهریار کوی ولی عصر شهر تبریز»، زنان و مطالعات خانواده، سال ششم، شماره بیست و یکم، صص: ۱۴۵-۱۶۶.
۳۳. مویدی، محمد. علی نژاد، منوچهر. نوایی، حسن. (۱۳۹۲)، «بررسی نقش مولفه های منظر شهری در ارتقای سطح احساس امنیت در فضاهای عمومی شهری؛ نمونه مورد مطالعه محله اوین تهران»، فصلنامه مطالعات شهری، شماره ۳۵، صص: ۱۵۹-۱۹۱.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

۳٤. مهدیـزاده، جـواد. (۱۳۸۷)، «درآمـدی بـر نظریه هـای شـهر و جنسـیت (در جسـتجوی شـهر انسـانی تـر)»، فصلنامه جسـتارهای شهرسـازی، شـماره هفتـم (۲٤-۲۵)، صـص ٦-۱۹.
۳۵. مهندسـین مشـاور آمایـش سـرزمین، (۱۳۷۲)، « اصـول و ضوابـط طراحـی پارکهـای شـهری»، سـازمان پارکهـا و فضـای سـبز شـهری
۳٦. هاشـمی تیلـه نویـی، ملیحـه. میرغلامـی، مرتضی. رفیعیـان، مجتبـی. (۱۳۹۳)، «سـنجش میـزان رضایتمنـدی زنـان از پـارک هـای بانـوان؛ مطالعـه مـوردی پـارک هـای بانـوان تبریـز»، مجلـه هویت شـهر،شـماره‌نوزدهـم،سـال‌هشـتم،صـص:٤۹-٦۲.

37. Francis, M. (2006), “Urban Parks as Community Places”, University of California, Davis Chuncheon G5 Symposium Talk Chuncheon, Korea.
38. Lee, A. Maheswaran, R. (2011), “The health benefits of urban green spaces: a review of the evidence”, Journal of Public Health , No.2, pp:205- 220.
39. Rendell,j.(ed.).(2000),“Gender,space,Architecture,IntroductoryEssay:Gender,space” ,London&Newyork;Routledge
40. Tabrizia, R. L & A. Madanipour (2006). Crime and the City: Domestic Burglary and the Built Environment in Tehran. Habitat International, Vol. 30. Issue 4. PP: 932944-.
41. Krenichyn, (2004), Women and Physical Activity in an Urban Park: Enrichment and Support through an Ethic of Care, Journal of Environmental Psychology, 24, pp.117-130.
42. Women’s Resource Centre (2007): why women-only?
43. Byrne, J; Neil, S. (2010), Green and open space planning for urban a review of the literature and best practice.
44. Dajian & Peter, 2006, “2010 World Expo and Urban Life Quality in Shanghai in Terms of Sustainable Development”, Chinese Journal of Population, Resources and Environment, Vol. 4, No.1.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]